

Гоштинар С.Л.
*кандидат юридичних наук,
членкиня Басейнової ради річок Причорномор'я,
членкиня Громадської ради при Державному агентстві
водних ресурсів України*
Данилко Н.І.
кандидат юридичних наук, адвокат

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-448-4-3>

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Заклади вищої освіти відіграють важливу роль у досягненні Цілей сталого розвитку та Порядку денного на період до 2030 року, прийнятого у 2015 році Генеральною Асамблеєю ООН. Як носії знань і генератори інновацій, вони посідають вагомe місце у механізмі реалізації ефективних екологічних політик та забезпечення енергетичної безпеки.

Стійкість до екологічних викликів визнається важливою тенденцією розвитку сучасної вищої освіти та запорукою її ефективності у мінливих реаліях сьогодення [1; 2]. Аналіз їх діяльності крізь призму екологічної ефективності започатковано на початку 90-х років ХХ століття. Старт цьому процесу відбувся після проведення міжнародних екологічних форумів, конференцій, на яких було прийнято низку документів, найважливішими з яких є Велика хартія університетів (Болонья, 1988 р.), Киотська декларація (1990 р.), Талуарська декларація (1990 р.), Порядок денний на ХХІ століття та Хартія Землі після Конференції в Ріо-де-Жанейро (1992 р.), Хартія CRE-Copernicus (1993 р.), Салонікська декларація (1997 р.), IV Міжнародна конференція з екологічної освіти в Ахмадабаді (2007 р.) та ін. Зокрема, укладена у 1990 році на Міжнародній конференції «Внесок університетів в управління навколишнім середовищем та сталий розвиток», яка проходила в Талуарі (Франція), Талуарська декларація стала першою офіційною заявою президентів, ректорів університетів про прихильність до екологічної стійкості у вищій освіті. Кількість її підписантів зростає, й у вересні 2024 року налічує 527, зокрема Україна представлена Херсонською державною морською академією, Київським корпоративним інститутом бізнесу і права, Миколаївським державним університетом ім. Петра Могили, які визнають, що вищі навчальні заклади знаходяться на передньому рубежі освіти, наукових досліджень, формування політики та обміну інформацією для досягнення цілей сталого розвитку, беруть на себе добровільні зобов'язання: поширювати інформацію про екологічно

сталий розвиток; створювати базову структуру екологічної стійкості; формувати відповідальне ставлення суспільства до довкілля; сприяти підвищенню загальної екологічної грамотності; запроваджувати екологічні програми; залучати зацікавлені сторони до цього процесу; забезпечувати комплексний підхід; залучати до роботи початкові та середні школи; підтримувати кампанії щодо підвищення обізнаності громадськості по всій країні та за кордоном; постійно підтримувати екологічний рух.

За останні десятиліття з'явилися міжнародні рейтинги, які фокусуються на кількісній оцінці екологічної стійкості закладів вищої освіти, найвпливовішими з яких є GreenMetric, Times Higher Education Impact Ranking та QS (QS-SR). Щорічний рейтинг GreenMetric публікується з 2010 року та фокусується на оцінці діяльності та політики розвитку освітнього територіального простору закладів вищої освіти (кампуса), а також на питаннях їхньої освітньої та дослідницької діяльності. Щорічний рейтинг впливу вищої освіти Times Higher Education Impact Ranking (THE-IR), що публікується з 2019 року, оцінює зусилля закладів вищої освіти у досягненні цілей сталого розвитку. Рейтинг стійкості QS (QS-SR) World University Rankings, уперше опублікований у 2022 році, покликаний показати, яких заходів вживають заклади вищої освіти для вирішення найважливіших екологічних, соціальних та управлінських проблем. Для входження до нього освітня установа має досягти, щонайменше, відмінного, та досягти успіхів у категорії «Соціальний вплив» у 2 дослідницьких цілях сталого розвитку. Кожен із рейтингів застосовує свою інтерпретацію та методику вимірювання екологічної стійкості та сталого розвитку університетів [3]. Зокрема, у 2024 році у рейтинг QS World University Rankings увійшли вісім українських університетів. У 2025 році їх кількість зростає до одинадцяти, найвище місце серед 1500 з показником 701 посів Київський національний університет імені Тараса Шевченка, що свідчить про те, що незважаючи на війну, вищі навчальні заклади демонструють позитивну динаміку у напрямку розбудови своїх екологічних політик.

Ці міжнародні рейтинги, як зазначається у Рекомендації U-GREEN для освітніх та навчальних закладів, що стосуються показників стійкості закладів вищої освіти, як правило, більшою мірою фокусуються на інфраструктурних чи кількісних аспектах, тоді як екологізація освітніх та навчальних закладів є більш розширеним за напрямками дії процесом, що виходить за межі використання ресурсів; він вимагає справжньої трансформації викладання та навчання, а також розуміння того, як освітні установи взаємодіють із місцевими спільнотами [4].

Зклади вищої освіти стикаються з низкою проблем у сфері розробки програм сталого розвитку, вирішення яких потребує мобілізації інтелектуальних, фінансових ресурсів. З метою сприяння розробці

зкладами вищих навчальних закладів ефективних екологічних політик, європейські природоохоронні організації розробляють дорожні карти, рекомендації, прикладом якої є Рекомендація U-GREEN для освітніх та навчальних закладів, складена у 2022 році за підтримки Європейської Комісії. Основні її положення стосуються таких напрямів діяльності вищих навчальних закладів, як: енергоефективність та вуглецева нейтральність освітніх територіальних просторів університетів (кампусів); раціональне споживання та повторне використання води; переробка відходів та одноразових витратних матеріалів; стійке харчування, що передбачає використання продуктів місцевого виробництва, вироблених з меншим впливом на навколишнє середовище; використання транспортних засобів з низьким рівнем викидів, надання переваг у подорожах таким з них, які передбачають спільне використання; запобігання забрудненням; створення, утримання зелених зон та підтримання біорізноманіття; цифровізація освітніх та навчальних закладів, запровадження та поширення безпаперових адміністративних процедур; впровадження принципів екології та стійкості у навчальні програми вищої освіти та формування екологічних навичок для майбутніх надавачів послуг на ринку праці; впровадження інноваційних педагогічних підходів до викладання та навчання; поінформованість спільноти та формування екологічної свідомості [4].

Інструментами, спрямованими на удосконалення екологічних політик вищих навчальних закладів, є Рекомендація Ради Європейського Союзу від 16 червня 2022 р. про навчання для зеленого переходу та сталого розвитку, та прийнята у 2023 році Асоціацією університетів Європи (EUA), у якій Україна представлена більш ніж тридцятьма вищими навчальними закладами, Дорожня карта «Зеленої угоди» для університетів. Зокрема головною метою Дорожньої карти «Зеленої угоди» є забезпечення політичної платформи для інтеграції наукових, освітніх та інституційних ресурсів задля зеленого переходу університетів та побудови кліматично нейтральної, екологічно сталої та соціально справедливої Європи [5].

Україна має дослухатися до висловлених у вищеназваних документах порад та рекомендацій при відбудові зруйнованих під час війни закладів освіти, запроваджувати енергозберігаючі технології і залучати для їх упровадження зарубіжних інвесторів, що «забезпечить довгострокове зростання їх конкурентоспроможності, розширення рівного доступу до якісної освіти для різних категорій населення, пом'якшення негативного впливу глобальних екологічних проблем за рахунок впровадження інноваційних результатів наукових досліджень, розширення партнерських відносин із різними зацікавленими сторонами в Україні та за кордоном» [6, с. 89]. Приміром нещодавно Європейський

інвестиційний банк здійснив кредитування у розмірі 10 млн. для підвищення енергоефективності шістнадцяти університетів України.

Отже, енергоефективні програми закладів вищої освіти та їх ефективна реалізація є найголовнішими складовими підвищення енергетичної безпеки, пом'якшення наслідків кліматичних змін та зменшення вуглецевих викидів. Ці програми передбачають: відповідність усіх видів діяльності освітньої установи екологічних стандартам; генерацію університетами власної електроенергії з відновлюваних джерел, наприклад, шляхом розміщення сонячних батарей на якомога більшій кількості їх споруд, корпусів, приміщень, або інших відновлюваних джерел енергії; утеплення стін, підлоги; заміну звичайних вікон на енергозберігаючі; встановлення датчиків світла та терморегуляторів; заміну електроприладів, освітлення на більш енергозберігаюче; постійний моніторинг споживання теплової та електричної енергії; планування короткострокових, середньострокових та довгострокових заходів щодо зменшення споживання енергії; реконструкцію існуючих та побудову нових університетських споруд з урахуванням інноваційних енергозберігаючих технологій.

Список використаних джерел:

1. Sustainable development goals in higher education institutions: A systematic literature review / Serafini, P.G.; de Moura, J.M.; de Almeida, M.R.; de Rezende, J.F.D. *Journal of Cleaner Production*. 2022. August. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.13347>
2. Sustainability Reporting and International Rankings in Higher Education: A Case of the University of Split, Croatia / Alfirević N., Jerković I., Jelić P., Piplica D., Rendulić D. *World*. 2024. Vol. 5, iss. 1. P. 107–118. DOI: <https://doi.org/10.3390/world5010006>
3. Calderon A. Global sustainability rankings: what they are and what they could be / European Association for International Education. 2023. 8 Aug. URL: <https://www.eaie.org/resource/global-sustainability-rankings.html>
4. U-GREEN Guidelines for Education and Training Institutions. 2022 (September / Support European Commission. URL: <https://www2.ual.es/u-green/wp-content/uploads/2023/06/U-GREEN-GUIDELINES-V2.pdf>
5. A Green Deal roadmap for universities : Reports / European University Association. 2023. 18 Oct. URL: <https://www.eua.eu/publications/reports/a-green-deal-roadmap-for-universities.html>
6. Kholiavko N., Didenko I. World Experience of University Sustainable Development / *Economics & Education*. 2023. Vol. 8, iss. 1. P. 89–104. DOI: <https://doi.org/10.30525/2500-946X/2023-1-12>